

הבונה פרק שנים עשר שבת

מסורת הש"ס

(א) מגילה ב, ג. (ב) ג'ז, ט. (ג) ג'ז, ט. (ד) יומא פ. פמורה סו. (ה) ג'ז, ט. (ו) ג'ז, ט. (ז) ג'ז, ט. (ח) ג'ז, ט. (ט) ג'ז, ט. (י) ג'ז, ט. (יא) ג'ז, ט. (יב) ג'ז, ט. (יג) ג'ז, ט. (יד) ג'ז, ט. (טו) ג'ז, ט. (טז) ג'ז, ט. (יז) ג'ז, ט. (יח) ג'ז, ט. (יט) ג'ז, ט. (כ) ג'ז, ט. (כא) ג'ז, ט. (כב) ג'ז, ט. (כג) ג'ז, ט. (כד) ג'ז, ט. (כה) ג'ז, ט. (כו) ג'ז, ט. (כז) ג'ז, ט. (כח) ג'ז, ט. (כט) ג'ז, ט. (ל) ג'ז, ט.

הגרות הב"ח

(ג) גמ' לביק ארליכס לנ; (ב) רש"י ד"ה מיהא וכו'; (א) מוה"ב ולא הוה ידעו;

רבינו הגאון

דעלווי עלייה דכל אות שיתיה כתובה בלוחות חשובה היא ומעלה מן האותיות שנתפסות א"כ, ובלוחות לא היה מ"ס אלא סתומה, כרב חיים דאמר רב חסדא מ"ס ומ"ד שבלוחות בנס היו עומדין פי' מ"ס סתום, מכל צד הוא סתום כמו סמ"ך, וכיון שזיה האותיות כולן בלוחות חרובות הרותות מפולשות, הרי (כ"ס) [אח] האמצעי כגון הלוח שלוח אה יש במה להיספק בהן עומד הלוח בלוח, אבל מ"ס ומ"ד שאין להם במה להסתך, בנס עומד הלוח שכתובים, שאילו נפל הלוח היה נראה מקומו נקב ואין בו צורת הלוח, אבל לפיכך המ"ס סתום כיון שזיה חרות בלוחות יון בו עליו, אלא המ"ס הפתוח גרוע הוא וכיון ששעה הסתום פתוח גרועי גרועה שהפתוחין מחורשי ואלו היו בלוחות, אדיר ירמיה ואיתביה ר' חיה בר אבא מנצפ"ך צופים אמרום, ופריק לעולם מהותו הוה בלוחות הפתוחות והסתומות, שאין נביא יכול לחדש דבר, וכך היו מתוקנין להיות הפתוחות בראש והסתום בראשית, והסתומות בסוף התורה, ורוב העם מן הסופרים ההדיוטות שכתובים, והיו כתובין הסתומין בין באמצע תיבה בין בתחילתה, וכן הפתוחות, עד שחזרו ביד התיקנים להם כאשר היו מסורין מיוסדין ביריהן, וכיון שהיה ירכיז הכתב מפולשות מצד זה לצד זה קימא דרב חסדא שזיה נראה מאחוריו הפוך, כדרך הקרא כתב שע"ג זכוכית מאחוריו.

עלויי קא מעלי ליה. שהיתה מ"ס סתומה בלוחות אצל מ"ס פתוחה לא היתה בלוחות כמנפ"ך צופים אמרום וכיון דאמר רב חסדא מ"ס ומ"ד שבלוחות בנס היו עומדים לא אפשר לאוקומיה לא סתומה דהאילו והכתב היה נראה משני צדדיה היה לה ליפול אס על שנסם היה עומד אלפי פתוחה אין בה נם ע"כ מנפ"ך דרב ירמיה דאמר צופים אמרום שפתוחים קאמר. יש שמקשין סוגיא זו על סוגיא דאמר במגילה (ט) דרמינן הא דר' ירמיה אה"ל דרב חסדא אלמא תרמייהו בנסומין ואין זו קושיא שכן דרך הש"ס המקשין מהפך הסגור כאן כדי שיקשה וצמקום אהרם מהפכו לפי קושיא ואי הוה צעי אהרם לתרמי' כי איתמר דרב חסדא בנסומין ודר' ירמיה בנסומין הוה מתרך ליה אלפי תירוולא מעליא שני ליה התם וה"ל: מיהא סוה. תרמייהו ולא י' דעי הי צאמצע תיבה כו': ונקרא מצוח. האותיות הפוכות והתיבה הפוכה ולא אשמעינן אלא שזיה חתק נוקב את כל הלוח ולפיכך היו מ"ס ומ"ד בנס: נכוד צהר סרו. לא היו בלוחות אלא תיבה צעלמא נקט: אלף צינה. למוד תורה: מ"ט פשיט כרעיה דגומ"ל לגבי דל"ה. ולא לגבי צ"ה: מ"ט פשיט כרעיה דל"ה: לגבי גומ"ל ולא לגבי ה"ה פשוטה קנת לאד גומ"ל: דלמ"ה ליה. עני נפשיה ולא יטרמיננו לבעל הבית לרוץ אחרי: ה"ו. כמו אלפי והו (סוכה דף מה). שנות הס: ומטיב לך. היינו מ"ה: ירושה. היינו יו"ר: כפר. היינו כ"ך: לעולם הבא. היינו למ"ד: מאמר פתוח ומאמר סתום. אי' דצדיק שנתן רשות לדורשן ויש שאמה מלווה לקוטמן כגון מעשה מרכבה: נאמן כפוף. אלפי כשר לרץ להיות כפוף ועניו וסופו להיות פשוט וזקוף לעולם הבא: סימנים. של סדר שמועות דמנא או אמורא בגירסא דלא משכח אחת מהן כגון אלפי צב"ש"ס: פה פתוח. צשעת המכנסים פז"ר: פה סגור. צשעת המפורים כנס: אס ש גדול ממך: כמנון ראש. צרתת וענוה ימירה: מ"ט מהדר אפיה דקו"ף מרי"ש. ליסנא דמעליא הוא שאחוריו של ר"ש לגבי הקו"ף. שאין הקב"ה רואה להסתכל בפני רשע: סגא דקו"ף. כמין זי"ן ששועין כסופו של גג קו"ף: כרעיה דקו"ף סליא. שאינה נדבקת עם גגה: ליעול צדה. יקוף אחת רגלי הקו"ף ויכנס בפתח של ימין: מסייעין אוהו. ומכינין לו פתח: הוא ילין. מעצמו ילין לא יסייעוהו ולא ימנעוהו: ואס לענוים. ולמדה טובה הוא נמשך: ימן חן. יסייעוהו מן השמים: מקרבן מיליה. אותיותיו קרובות שלשמן קרובות כסדרן של אלפי צימא:

גרועי קא מגרע ליה דאמר רבי חייא בר אבא מנצפ"ך צופים אמרום. וא"ל דהנא משמע^א דכפתומה קאמר דלופים אמרום וצפ"ך דמגילה (דף ב:) פריך עלה דר' חייא בר אבא מנצפ"ך המלות שאין נצ"ה ראשי לחדש דכר ועוד האמר רב חסדא מס ומסך שבלוחות בנס היו עומדים משמע דר' חייא^ב בנסומיה איירי ואור"י דרבי קאמר התם ועוד האמר רב חסדא^ג ועוד אי רבי חייא בר אבא בנסומיה איירי תקשה נמי דרב חסדא אלפי ודאי בנסומיה איירי והא דנקט מנפ"ך ולא נקט לכו כסדר אלפי צימא^ד מנפ"ך כמנפ"ך שאלף ור' חייא בר אבא^ה מנצפ"ך צופים אמרום ותיסברא והכתיב ואלה המצות שאהיו הנביא רשאי לחדש דבר מעתה אלא מהיהוה הואי מידע לא הוה ידעין הי באמצע תיבה הי בסוף תיבה ואתו צופים תקנינהו^ו ואכתתי אלה המצות שאהיו הנביא רשאי לחדש דבר מעתה אלא שכחום וחזרו ויסדרום גופא א"ר חסדא מ"ס ומ"ד שבלוחות בנס היו עומדין ואמר רב חסדא כתב שבלוחות נקרא מבפנים ונקרא מבחוץ כגון נכוד בובן^ז (רהב בהר) סרו ורס: אמרי ליה רבנן לריב"ל אתו דרדקי האינדא לבי מדרשא ואמרו מילי דאפילו בימי יהושע בן נון לא איתמר כוותיהוהו אל"ף ב"ת אלף בינה גימ"ל דל"ת גמול דלים מ"ט פשוטה כרעיה דגומ"ל לגבי דל"ת שכן דרכו של גומל חסדים לרוץ אחר דלים ומ"ט פשוטה כרעיה דל"ת לגבי גימ"ל דלמ"ה ליה

נפשיה ומ"ט מהדר אפיה דל"ת מגימ"ל דליתן ליה בצינעה כי היכי דלא ליכסיף מיניה ה"ו זה שמו של הקב"ה ז"ח מ"י כ"ל ואם אתה עושה כן הקב"ה זן אותך וכן אותך ומטיב לך ונותן לך ירושה וקושר לך כתר לעוה"ב מ"ם פתוחה מ"ם סתומה מאמר פתוח מאמר סתום נון"ן כפופה נון"ן פשוטה נאמן כפוף נאמן פשוט ס"ע סמוך עניינן ל"א סימנין עשה בתורה וקנה אותה פ' כפופה פ' פשוטה פה פתוח פה סתום צד"י כפופה וצד"י פשוטה צדיק כפוף צדיק פשוט היינו נאמן כפוף נאמן פשוט הוסיף לך הכתוב כפיפה על כפיפתו מכאן שנתנה התורה במנון ראש קו"ף קדוש רי"ש רשע מאי טעמא מהדר אפיה דקו"ף מרי"ש אמר הקב"ה אין אני יכול להסתכל ברשע ומאי טעמא מהדרת תגיה דקו"ף לגבי רי"ש אמר הקב"ה אם חוזר בו אני קושר לו כתר כמותי ומ"ט כרעיה דקו"ף תלויה דאיי דר' ביה ליעייל וליעול בהך מסייע ליה לריש לקיש דאמר ר"ל מ"ד^א אם ללצים הוא ילין ולענוים יתן חן בא ליטמא פותחין לו בא ליטמא מסייעים אותו ש"ן שקר תי"ו אמת מאי טעמא שקר מקרבן מיליה אמת מרחקא מיליה שיקרא שכיח קושטא לא שכיח ומ"ט שיקרא אחרא כרעיה קאי ואמת מלבן לבוניה קושטא קאי שיקרא לא קאי א"ת כ"ש אותי תעב אחאוה לו ב"ש בי לא חשק שמי יחול עליו ג"ר גופו טימא ארחם עליו ד"ק דלתותי נעל קרניו לא אגדע עד כאן מדת רשעים אבל מדת צדיקים א"ת כ"ש אם אתה בוש ג"ר ד"ק אם אתה עושה כן גור ברוך ה"ן ו"ף חציצה הוי בינך לאף ז"ע ח"ם מ"ן ואין אתה מודיעו מן השמן י"ם כ"ל אמר [שר של] גיהנם לפני הקב"ה רבונו של עולם לים כל אמר הקב"ה אח"ס בט"ע ג"ף אני חס עליהם מפני שבעטו בגוף דכ"ן רכים הם כנים הם צדיקים הם הל"ך אין לך חלק בהן ומרז"ן ש"ת אמר גיהנם לפני רבונו של עולם מרי זניני מודיעו של שת אל אל ב"ם ג"ן ד"ם להיכן אוליכין^ב לנן הדם ה"ע ו"ף אמר גיהנם לפני הקב"ה רבונו של עולם עוף אנכי זי"ן ח"ק הללו ויעו של יצחק מ"ר י"ש כ"ת טר יש לי כיתות כיתות של עובדי כוכבים שאני גותן לך: מתני'

אמר ליה לרי' יהושע בן לוי אתו דרדקי לבי מדרשא ואמרו מילי דאפי' בימי יהושע בן נון לא איתמר כוותיהוהו בתחילת בראשית דר' אושעיא אמרו מעשה היה ביזם סגור ולא נכנסו הכמים לבית הוועד והיו שם תינוקות, אמרו באו ונעשה כצופים כו'. ויש אומרים ד"א ורי' יהושע ורי' הוי, קראו עליהו בנס במעלליו יתגבר נער ומשכח לה בנמי דבני מערבא כפי מגילה נקראת (ה"ל טו).

סליק פרק הבונה תורה אור השלם קד.

1 אלה הפסוק אשר צוה יי את משה אל בני ישראל בחד סיני. ויקרא בו לך 2 אם ללצים הוא ילין ולענוים יתן חן. משלי ב ד

מוסף רש"י

בנס היו עומדין. שהיה חקוקתן משני צדדין הלך שר' אותיות שן לכן מקוץ דבק. אלפי מ"ס ומ"ד יתקו צופים (מגילה) (ט) ג'ז, ט. (א) מנצפ"ך. כפל אותיות, צופים אמרום. (ב) ג'ז, ט. אם הודיות (מגילה). (ג) ג'ז, ט. הוא כל הפסוק, והוא ילין. לא ימנעוהו ולא יעוהו. אס לענוים הוא צה להסתכל ימן לו מן מי צפניו לן (ויחא יח). לו: הוא ילין, קב"ה ילין אותי, כלומר פתח לו להיות לך יעוהו. בא ליטמא, פתח לי. פתח הטומאה ליכנס בו, מספיקין צדו ואין מונעין ממנו מן השמים לעכבו (ויחא טו).

מוסף תוספות

א. [ך] באותיות הכפופות רש"י. ב. [ב] אותיות הפשוטות והמ"ם רש"י. ג. בדרך אלו אותיות שקבלן ישראל מן צופ"ך. רמב"ן ומשום לשון נופל על הלשון נקרא מנצפ"ך בלשון צופ"ך. מוס' מגילה ג: ד"ה ויהי. ה. דמעיקרא שבקו ליה פתחא. מוס' ה"ל ט.

רב נסים גאון

פרק שנים עשר הבונה אמרו ליה לרי' יהושע בן לוי אתו דרדקי לבי מדרשא ואמרו מילי דאפי' בימי יהושע בן נון לא איתמר כוותיהוהו בתחילת בראשית דר' אושעיא אמרו מעשה היה ביזם סגור ולא נכנסו הכמים לבית הוועד והיו שם תינוקות, אמרו באו ונעשה כצופים כו'. ויש אומרים ד"א ורי' יהושע ורי' הוי, קראו עליהו בנס במעלליו יתגבר נער ומשכח לה בנמי דבני מערבא כפי מגילה נקראת (ה"ל טו).

סליק פרק הבונה